

Андрій Рижков, Наелі Лопес Роча

Сьогодення української культурної дипломатії в Мексиці: суб'єкти, зміст та медійний образ

У статті проаналізовано сучасний стан позиціонування України в Мексиці засобами культури Амбасадой та місцевими осередками співвітчизників. Наводяться також короткі демографічні відомості про українців, що мешкають у країні ацтеків, та подається інформація про культурний образ нашої держави в загальнонаціональних друкованих ЗМІ Мексики. Наостанок запропоновано деякі шляхи підвищення ефективності стратегій культурної дипломатії в місцевому контексті.

Ключові слова: культурна дипломатія, відносини Мексика–Україна.

The article studies how various cultural projects implemented by the embassy of Ukraine and diaspora groups have helped improve Ukraine's image in Mexico. The author gives some statistics on the number of ethnic Ukrainians residing in Mexico and, based on an analysis of articles published by the Mexican print media, provides an overview of Ukraine's

reputation in this country. The author also suggests ways to raise the effectiveness of Ukraine's cultural diplomacy strategies in Mexico that take into consideration the local context.

Keywords: cultural diplomacy, Mexican–Ukrainian relations.

Після референдуму 2016 р. в Нідерландах Ганна Гопко, Голова Комітету Верховної Ради України у закордонних справах, поставила слушне риторичне питання: «Якщо такий мізерний

рівень знань про Україну в освіченій Голландії, то що казати про Азію чи Африку?»¹. Справді,

¹ Смаглій К. Нова доба культурної та публічної дипломатії України // *Агора*. Випуск 14. – К., 2016. – С. 9.

здається, що чим більша географічна відстань, тим менше люди знають про нашу державу. Мексиканцям, наприклад, мало що відомо про Україну. Це й не дивно, адже принаймні до Революції Гідності впродовж багатьох років наша держава рухалася у фарватері РФ. До слова, під час конференції¹, присвяченої війні з Росією, студенти одного з місцевих вишів були відверто здивовані, дізнавшись про існування... української мови.

Натомість у Мексиці існує емпатія до Росії, яка з одного боку асоціюється з антиподом Сполучених Штатів, до яких тут ставлення неоднозначне, а з іншого – видається спадкоємцем капіталу симпатій до колишнього СРСР, країни омріяних ідей соціалізму, яким завжди так симпатизували в цьому куточку планети. Слід віддати належне і вдалій публічній дипломатії колишньої імперії – «завдяки» їй нині в країні ацтеків існує ціле покоління університетських викладачів, які свого часу навчалися у радянських інституціях зміцнення «дружби народів». Ба навіть сьогодні кількість мексиканських студентів, що їдуть до Росії, набагато перевершує чисельність тих, хто здобуває освіту в Україні. А публічні уявлення про лідерство кремлівського очільника² вигідно вирізняються на фоні низької довіри мексиканців до власного уряду. Приблизно таким є контекст, у якому Україні доводиться конструювати свій власний культурний імідж. Гарні новини полягають, мабуть, у тому, що описана ситуація зовсім не означає ворожої налаштованості мексиканців до українців.

Спробуємо розібратися з визначенням культурної дипломатії, акцентуючи увагу на її суб'єктах. У розумінні Раймонда Вільямса «культура» означає «життя у його багатоаспектності» («культура» в антропологічному сенсі, ототожнювана із повсякденням), і форми його позначення (новели, кінострічки, а також реклама й телебачення), що перебувають в обігу в межах певного суспільства³. Тобто, за визначенням, носієм культури та її «творцем» є суспільство або етнос. Культурна дипломатія, таким чином, мусила б бути комунікацією за кордоном найбільш релевантних культурних елементів, погодженою громадянським

суспільством і державою. Діяльність двох зазначених акторів нарізно (а інколи всупереч одне одному) навряд чи дасть бажаний ефект, і не зможе вийти за рамки «народної дипломатії» та «дипломатичного протоколу» відповідно.

Таким чином, культурна дипломатія має провадитися на засадах синергії зусиль державних інститутів і громадянського суспільства. Запорука дієвості такої формули – принцип рівності суб'єктів, який унеможливує прийняття рішень будь-ким зі стейкхолдерів в односторонньому порядку.

Беручи за основу запропоновану дефініцію суб'єктності культурної дипломатії, в цій розвідці спробуємо відшукати її витoki в Мексиці після Революції Гідності, а також розібратися, яким чином формується культурний імідж нашої держави в країні ацтеків. Тож коротко зупинимось на стейкхолдерах, які беруть участь у запровадженні культурної дипломатії України в Мексиці.

Суб'єкт № 1. Хто вони – українці в Мексиці?

Як свідчать різні джерела, мексиканська діаспора українців почала формуватися з розпадом СРСР, і, за неофіційними даними, нині нараховує 400 осіб⁴. Діяльність авторів цієї статті в статусі присяжних перекладачів, які виконують сертифіковані переклади, необхідні для комунікації з державними органами Мексики або для вчинення інших юридичних дій, дозволяє скласти певне уявлення про українців у країні перебування. Наукове дослідження⁵, проведене на матеріалі 51 звернення співвітчизників, що надійшли за період 2015 та 2016 рр., дозволило виявити такі демографічні риси фокус-групи: а) жінок майже вдвічі більше, ніж чоловіків; б) більшість українок перебуває у шлюбах з мексиканцями; в) переважна більшість досліджуваних осіб молодша 42 років, що характеризує їх як працездатну верству населення. Варто зазначити, що серед українців є й інженери, й економісти-міжнародники, і філологи-перекладачі тощо, причому багато хто з них працевлаштований у країні перебування. Географія розселення українців у Мексиці характеризується неоднорідністю, втім найбільше співвітчизників перебуває у столиці та в південних курортних зонах.

Загалом українці гуртуються довкола трьох найбільш помітних віртуальних майданчиків. Так,

¹ Рижков А. Конференція в Мексиці стосовно конфлікту в Україні // Поступінформ. – Випуск 588. – Березень, 2015. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://postup.org.ua/sites/default/files/page/2015/02/postupinform588.pdf>.

² Наївність подібного світобачення унаочнюється, зокрема, анекдотичним зверненням представників мексиканської громадськості до В. Путіна з проханням допомогти побороти корупцію у власній країні.

³ Williams R. Culture is ordinary // Resources of Hope: Culture, Democracy, Socialism. – London: Verso, 1989. – P. 91.

⁴ Інформація з сайту Global Ukraine News: <http://global-ukraine-news.org/meksyka/>.

⁵ Ryzhkov A., López Rocha N. Migración de Ucrania y Rusia a México: una mirada a través de la traducción pericial. – розділ книги в процесі публікації.

фейсбук-група «Українці в Мексиці»¹ об'єднує в своїх лавах членів з різних куточків країни ацтеків, а її функція спрямована більше на задоволення внутрішніх потреб громади. У Гвадалахарі² ще одна група українців не тільки святкує Дні незалежності, проводить заняття «Маленької школи» для дітей тощо, але організовує й зовнішні заходи. Прикладом є щорічний гастрономічний фестиваль народів світу. Українці Керетаро взяли участь у фестивалі країн світу, а також за підтримки місцевих органів влади провели Дні української культури та традицій. У всіх трьох групах організуються збори коштів на різні нагальні потреби на Батьківщині.

Суб'єкт № 2. Амбасада України

У цій розвідці нас цікавить насамперед така діяльність диппредставництва, яка б відповідає визначенню культурної дипломатії, наведеному на початку розвідки. Окрім інформації про традиційну діяльність у культурній царині³, порядок денний якої, мабуть, планується здебільшого в чиновницьких кабінетах Києва, на сторінці амбасади можна знайти згадки й про співпрацю посольства з українською громадою. Діяльність дипмісії в зазначеному напрямі орієнтована на задоволення культурних потреб українців. Однак адженду заходів, які можна було б визначити як синергію державного та громадського секторів, на жаль, назвати насиченою поки ніяк не можна. Здебільшого йдеться про залучення посольством української громади до вже запланованих акцій⁴ або про «підтримку в переговорах щодо участі»⁵ у фестивалях, проте про розробку порядку денного культурної дипломатії в Мексиці на майбутнє разом з громадою, на жаль, не йдеться. Принаймні авторам

¹ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.facebook.com/groups/UkrainiansOfMexico/>.

² [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.facebook.com/groups/419081578283724/>.

³ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mexico.mfa.gov.ua/ua/ukraine-mx/culture>.

⁴ Прикладом є таке оголошення: «Вельмишановні співвітчизники, запрошуємо представників української громади Мексики, бажуючих взяти участь у Міжнародній виставці культур-друзів 2017, на установчому засіданні в Посольство України (...), під час якого присутні будуть поінформовані щодо організації, умов участі та роботи стенду України на виставці, а також матимуть змогу, за бажання, подати заявку на участь у заході». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mexico.mfa.gov.ua/ua/press-center/notices/6679-do-uvagi-predstavnikiv-ukrajinskykoji-gromadi-meksiki>.

⁵ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://global-ukraine-news.org/2016/04/26/yak-ukrayinska-gromada-prygoshhala-meksykantsiv-borshhem-ta-varenykamy-fotoreportazh-2/>.

цієї статті про це нічого не відомо. Також слід зазначити, що географія культурних заходів посольства традиційно охоплює лише кілька центральних міст та Тіхуану на півночі. Потенціал присутності українців на півдні та в решті штатів, схоже, наразі не використовується.

Місцеві ЗМІ як фактор впливу на громадську думку

Важливим моментом у позиціюванні іміджу нашої держави в Мексиці є формування образу України в медіа-просторі цієї країни. Певним здобутком можна назвати появу пісні-переможниці Джамали в радіоефірі Мексики. Ясна річ, українська адженда впливових друкованих видань певним чином сприяє виникненню стійких асоціацій у споживачів інформаційного контенту. Саме з метою дослідити питання культурного позиціонування України в Мексиці з липня минулого року було розпочато проект з моніторингу і аналізу інформації про нашу державу у трьох впливових мексиканських виданнях. Квантитативно-квалітативний зріз проводиться щомісяця і люб'язно публікується порталом *Global Ukraine News*. З восьми категорій, за якими класифікуються всі новини, культурний образ нашої держави унаочнюється щонайменше у чотирьох з них: «Культура», «Суспільство», «Спорт» та «Інше».

Про культурні надбання в новинах за липень 2016 р.⁶ згадували в контексті професійної діяльності акторки Ольги Куриленко, а також Ольги Кульчинської, яка посіла третє місце серед співаків сопрано у міжнародному конкурсі «Опералія», що відбувся в мексиканському місті Гвадалахара. У галузі спорту, зокрема, повідомлялося про бронзу Юлії Левченко на міжнародних змаганнях зі стрибків у висоту, про успіхи боксера Дениса Солоненка тощо.

До культурних новин за серпень минулого року⁷ було віднесено, зокрема, згадки про візит до Мексики української жіночої групи «Moonlight», про виступ балерини Яни Саленко разом з мексиканським гуртом *Arcángelo*, а також про участь українського піаніста Станіслава Христенка у *San Pedro Arte Fest*. Гарними звістками з Олімпіади в

⁶ Рижков А. Липневий імідж України у мексиканському медіа-просторі // *Global Ukraine News*. – 4 серпня 2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://global-ukraine-news.org/2016/08/04/lipnevyy-imidzh-ukrayiny-u-meksykanskomu-media-prostorii/>.

⁷ Рижков А. Україна в медіа-просторі Мексики в серпні 2016 р. // *Global Ukraine News*. – 7 вересня 2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://global-ukraine-news.org/2016/09/07/ukrayina-v-media-prostorii-meksyky-v-serpni-2016-r/>.

Ріо стали новини про бронзу у художній гімнастиці, здобуту Ганною Різатдіною, про срібло Павла Тимошенка у п'ятиборстві та про рекорд Інеси Кравець у потрійному стрибку. А тенісистка Еліна Світоліна здивувала, мабуть, не тільки мексиканців, перемігши першу ракетку світу Серену Вільямс.

В матеріалах рубрики «Спорт» за вересень 2016 р.¹ писали про здобуття золота дзюдоїсткою Інною Черняк, срібла – Миколою Дібровою у штовханні ядра та бронзи – плавчинєю Ольгою Свідерською.

В рубриці «Культура» в жовтні минулого року² знаходимо статтю про виступ представників українського балету на мексиканській сцені в Меріді.

В розділі «Суспільство» в листопаді 2016 р.³ міститься матеріал про конференцію в Мексиці, присвячену темі гендерної рівності. Нашу країну в академічному заході представляла Тетяна Чернецька з доповіддю про права жінок і про ситуацію із сімейно-побутовим насильством в Україні. Також писали про участь українських гімнасток у щорічному міжнародному турнірі в Мехіко, де Ангеліна Кисла виборола друге місце. Серед позитивних звісток – перемога боксера Василя Ломаченка над Ніколом Уолтерсом.

У рубриці «Спорт» у грудні минулого року⁴ повідомляли про блискавичну перемогу «Динамо» (Київ) над турецьким «Бешикташем» з рахунком 6:0.

В галузі «Культура» в січні цього року⁵ згадували про зірок світової оперної сцени Людмилу Монастирську та Дмитра Білосельського, виконавців головних ролей у виставі «Набукко» Джу-

зеппе Верді. Опера транслювалася наживо 7 січня з Нью-Йорку в *Auditorio Nacional* в Мехіко. А в статті про десять європейських міст розповідали про Львів як про «перлину Східної Європи», яка здатна «зачарувати своєю дивовижною архітектурою».

В рубриці «Спорт» в лютому 2017 р.⁶ фігурували імена українських тенісистів Олександра Долгополова, Катерини Бондаренко, Еліни Світоліної, футболістів Артема Кравця, Олександра Зінченка та Артема Зозулі.

Отже, висновок, який можна зробити станом на восьмий місяць проведення моніторингового проекту, очевидний – **культурний імідж України в медіа-просторі Мексики твориться зусиллями окремих особистостей**. Діяльність посольства досі висвітлювалася лише у єдиному матеріалі⁷, присвяченому відзначенню 25-ої річниці встановлення дипломатичних відносин між Україною та Мексикою. Зокрема під час протокольного заходу було погоджено надати більшого імпульсу співпраці в галузі політики та економіки. Виникає риторичне запитання: чи можна подібну заяву перекласти з дипломатичної мови як невдоволеність тією ситуацією, яка наразі спостерігається у згаданих царинах? Принагідно зазначимо, що від початку проекту з моніторингу іміджу України в рубриках «Політика» та «Економіка» контент майже стабільно відсутній. Невідомо, чи маємо завдячувати реальному стану речей, а чи специфіці адженди аналізованих видань, втім маємо надію на плідне співробітництво між бізнесовими та політичними колами наших країн у майбутньому. Адже перспективність співпраці з Мексикою для України є очевидною. Слід нагадати, що країна ацтеків належить до клубу двадцяти найбільших економік світу. А неоднозначність політики США підштовхує Мехіко до пошуку нових партнерів, і це слід враховувати.

Замість висновку: окремі рекомендації

З огляду на особливості кожної окремо взятої країни перебування, видається необхідним вироблення гнучкої стратегії культурної дипломатії з

¹ Рижков А. Яким був імідж України в мексиканських ЗМІ в вересні? // Global Ukraine News. – 6 жовтня 2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://global-ukraine-news.org/2016/10/06/yakym-buv-imidzh-ukrayiny-v-meksykanskyh-zmi-v-veresni/>.

² Рижков А. Жовтневий імідж України в медійному просторі Мексики // Global Ukraine News. – 3 листопада 2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://global-ukraine-news.org/2016/11/03/zhovtnevij-imidzh-ukrayiny-v-medijnomu-prostori-meksyky/>.

³ Рижков А. Імідж України в мексиканському медійному просторі в листопаді 2016 року // Global Ukraine News. – 5 грудня 2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://global-ukraine-news.org/2016/12/05/imidzh-ukrayiny-v-meksykanskomu-medijnomu-prostori-v-lystopadi-2016-r/>.

⁴ Рижков А. Мексиканська преса про Україну в грудні 2016 року // Global Ukraine News. – 9 січня 2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://global-ukraine-news.org/2017/01/09/meksykanska-pres-a-pro-ukrayinu-v-grudni-2016-roku/>.

⁵ Рижков А. Україна в мексиканському медіапросторі: перший місяць 2017 року // Global Ukraine News. – 7 лютого 2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://global-ukraine-news.org/2017/02/07/ukrayina-v-meksykanskomu-mediaprostori-pershyj-misyats-2017-roku/>.

⁶ Рижков А. Образ України в медійному просторі Мексики: лютий 2017 року // Global Ukraine News. – 6 березня 2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://global-ukraine-news.org/2017/03/06/obraz-ukrayiny-v-medijnomu-prostori-meksyky-lyutyj-2017-roku/>.

⁷ Рижков А. Україна в мексиканському медіапросторі: перший місяць 2017 року // Global Ukraine News. – 7 лютого 2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://global-ukraine-news.org/2017/02/07/ukrayina-v-meksykanskomu-mediaprostori-pershyj-misyats-2017-roku/>.

урахуванням місцевої специфіки. Такий підхід міг би полягати в узгодженні спільної концепції, яка б враховувала побажання як уряду, так і громадянського суспільства (представленого науковцями, місцевими громадами закордонних українців тощо).

За умов браку знань про Україну серед мексиканців завдання культурної дипломатії є **водночас і складними, і набагато легшими, аніж, скажімо, у випадку тих країн, які змушені ламати історично сформовані негативні стереотипи**. Важливо пояснювати, чим і як саме українці відмінні від росіян, дистанціюватися від радянського минулого. Загалом тематика поширюваної інформації про Україну амбасадами, за спостереженнями К. Смаглій, «здебільшого присвячена історії та минулій славі українського народу, його традиційній культурі»¹, тоді як нам потрібен яскравий сучасний контент, такий собі власний PSY з «Gangnam Style», аби привернути увагу, принаймні на нинішньому етапі.

Як свідчить згаданий вище моніторинг мексиканських видань, антиукраїнський наратив російської пропаганди майже відсутній в матеріалах преси, де згадується Україна. Збереження такої ситуації або збільшення частки проукраїнського дискурсу є бажаною тенденцією, яка в перспективі має позитивно позначитися на формуванні суспільної думки та уявлень про нашу державу.

До небажаних моментів можна віднести відсутність культурної діяльності в багатьох великих містах Мексики. Звісно, країна ацтеків чимала, але ж бажаного ефекту можна спробувати досягти налагодивши співпрацю з культурними організаціями та установами Мексики. З іншого боку,

використання ресурсу активних громадян може певною мірою компенсувати хронічну нестачу державних коштів.

З огляду на брак інформації про Україну, видається доцільним регулярно проведення циклів лекцій або круглих столів, присвячених нашій державі у стратегічно важливих містах та вишах Мексики. Адже, за спостереженнями К. Смаглій, «у сьогоднішньому динамічному світі вже недостатньо організувати музичні концерти, смакувати варениками та роздивлятися писанки», а українські дипломати «мають регулярно виступати перед молоддю, студентськими та університетськими спільнотами, виходити за межі комфортних та добре знаних у посольських колах зовнішніх аудиторій»². За умов нестачі бюджету, інструментарію або персоналу, насиченості робочої адженди дипломатів варто використовувати потенціал місцевої громади. Посольство могло б виступити перемовником з місцевими урядами, а доповідачі з кола місцевих небайдужих українців знайдуться. Також амбасада могла б узяти на себе функцію моніторингу конференцій та інших наукових або культурних заходів, участь в яких сприяла б промоції іміджу України. Гадаємо, що представники громади залюбки долучилися б до подібних заходів.

Як вже зазначалося раніше, потрібно об'єднувати зусилля двох стейкхолдерів (активістів та Амбасади), які вже зараз автономно працюють над створенням позитивного культурного образу України. Очікується, що така синергія матиме відчутніший резонанс і допоможе вивести присутність України в Мексиці на новий якісний рівень. А згодом можна очікувати долучення й інших гравців – наприклад, бізнесових кіл.

¹ Смаглій К. Нова доба культурної та публічної дипломатії України // Агора. – Випуск 14. – К., 2016. – С. 7.

² Там само. – С. 8.